

Bijlage HAVO 2017

tijdvak 2

geschiedenis

Bronnenboekje

Prehistorie en oudheid

bron 1

Detail van een muurschildering uit het graf van Menna, een hoge Egyptische ambtenaar uit de 14^e eeuw voor Christus:

Toelichting:

Afgebeeld zijn boeren die landbouwproducten en vee brengen, waarna het geregistreerd wordt door de schrijvers van de farao (de koning).

De middeleeuwen

bron 2

Op 1 december 1135 sterft koning Hendrik I van Engeland. Er breekt een strijd uit over zijn opvolging tussen verschillende troonkandidaten. Op 26 december laat Stephen van Blois zich tot koning kronen. Enkele maanden later vaardigt hij deze oorkonde uit:

Ik Stephen, bij de gratie Gods tot koning van Engeland gekozen met de instemming van de geestelijkheid en het volk, en gezalfd door Willem, aartsbisschop van Canterbury (...), en daarna bevestigd door Innocentius, paus van de heilige Roomse Stoel, gun uit respect en liefde voor God de heilige Kerk haar vrijheid en toon haar de verschuldigde eerbied. (...) Ik bepaal dat de rechten van de kerken, bevestigd in hun privileges, en de gewoonten die zij van oudsher volgen niet mogen worden geschonden.

bron 3

Enkele artikelen uit het stadsrecht van Alkmaar uit 1254:

Daarom willen wij (graaf Willem van Holland) dat het allen ter kennis komt dat wij, uit liefde voor de vrijheid van de stad Alkmaar, het verzoek van de poorters¹⁾ van deze stad welwillend (zijn) toegenegen (en) hen vrijstellen van alle tol en tolbetaling op de wateren en in de landen in het graafschap Holland.

Bovendien geven wij de genoemde poorters zodanig voorrecht dat, als iemand een klacht tegen een poorter van Alkmaar wil indienen, hij alleen rechtspraak door schepenen²⁾ behoort te krijgen, en wij noch ons nageslacht zullen dienaangaande andere rechtspraak eisen.

noot 1 Poorters zijn burgers van een stad.

noot 2 Schepenen zijn poorters van een stad die belast zijn met de rechtspraak van die stad.

Vroegmoderne tijd

bron 4

Op 29 augustus 1572 opent de stad Mechelen in de Zuidelijke Nederlanden de poorten voor de geuzen en krijgt de stad een calvinistisch bestuur. Na een maand komen Spaanse troepen voor de stad en geeft Mechelen zich zonder verzet over. De Spaanse secretaris van de Geheime Raad, Esteban Pratz, schrijft op 30 november over deze inname door het Spaanse leger aan Filips II:

Ze (de Spaanse soldaten) hebben gehandeld alsof de bewoners barbaren waren en de hoofdstad van het land een Turkse stad. De verwoesting is zó groot geweest, dat zij geen spijker in de muren hebben gelaten. Maar het ergst waren de martelingen die zij vele getrouwde vrouwen, jongens en meisjes hebben doen ondergaan om te weten waar men het goud en het zilver had verstopt, totdat men ze de dood had ingedreven.

bron 5

In 1685 wil de Engelse *East India Company* peper kopen in Silebar (in Indonesië). Een Engelse kapitein schrijft over de onderhandelingen met de machthebbers van Silebar:

Als we van plan waren ons hier te vestigen dan konden we verwachten dat zij ons alle peper in hun land zouden verkopen. De Nederlanders, die zich zo dicht bij hen hadden gevestigd, zouden problemen maken nadat wij zouden zijn weggegaan omdat zij hun peper aan de Engelsen hadden verkocht. En daarom wilden ze ons geen peper verkopen tenzij wij ons hier (ook) zouden vestigen.

Moderne tijd

bron 6

In 1871 brengt de Geneeskundige Raad van de gemeente Arnhem in opdracht van de gemeenteraad een verslag uit over de kwaliteit van woningen in Arnhem:

De Putstraat, die achter de Klarendalse Singel¹⁾ ligt, is vijf meter breed en heeft stoepen die dienen als afvoergoten in de richting van de Klarendalse Singel. De meeste huizen aan de Putstraat zijn redelijk goed, maar die in de steegjes eromheen zijn zeer slecht. Speciale vermelding verdient de zogenaamde Putsteeg, die geen bestrating heeft en waar een diep karrespoor doorheen loopt. In die steeg staan twee huisjes, die ongeveer dertig centimeter onder het straatniveau liggen en waar bij slecht weer al het vieze water van de hele straat in loopt.

noot 1 In de Klarendalse Singel woonden de meer welgestelde inwoners van Arnhem.

bron 7

Een tabel met bevolkingsgegevens:

Europeanen in Indonesië 1870-1960
(in duizendtallen)

jaar	1870	1880	1900	1905	1920	1930	1940	1950	1955	1960
aantal	44	57	91	95	168	240	300	135	86	0

bron 8

Kort na 1900 wordt deze Duitse prentbriefkaart verspreid:

Vertaling van de tekst linksonder:

De eerste uitspraak van de keizer in de nieuwe eeuw: "Zoals mijn grootvader het heeft gedaan voor het leger, zo zal ik op vergelijkbare wijze vastberaden doorgaan met de vernieuwing van mijn marine en deze vernieuwing tot een goed einde brengen."

Toelichting:

Tussen de marineschepen is keizer Wilhelm II afgebeeld.

bron 9

Op 5 mei 1945 verschijnt een speciale uitgave van het weekblad de Groene Amsterdammer met als titel: *Nachtmerrie over Nederland: een herinneringsalbum, 1940-1945*. In deze uitgave zijn prenten verzameld van politiek tekenaar Leo Jordaan. In een bijschrift schrijft Jordaan:

"De bladen mogen dît niet, de bladen mogen dât niet, de bladen moeten dît, de bladen moeten dât", zo kwamen, aanvankelijk nu en dan, ten slotte vrijwel dagelijks, de snauwende bevelen uit Den Haag. De ene keer waren het doortrapt-gemene bevelen (Duitse artikelen moesten als eigen artikelen worden geplaatst), de andere keer waren ze bespottelijk (geen sterretjes meer tussen alinea's, want... er komt een ster voor in de vlag van de Sovjet-Unie), maar de *Feldwebel* (een Duitse sergeant) die de redacties toebeet, eiste nakoming, want anders...

bron 10

In november 1956 maakt Fritz Behrendt deze prent voor een Nederlandse krant met als ondertekening "Marxisten":

Toelichting:

Door het raam is een tank en het silhouet van Boedapest te zien.

De vier mannen in het midden zijn hoge partijleiders van de Sovjet-Unie.

bron 11

Andrej Gromyko, in 1968 minister van buitenlandse zaken van de Sovjet-Unie, schrijft in 1989 over de Praagse Lente:

Ik herinner me de aankomst in Moskou van de officiële Tsjechoslowaakse delegatie onder leiding van de toenmalige eerste secretaris van het Centraal Comité van de Communistische Partij van Tsjechoslowakije, Dubček. Dubčeks toespraak namens de Tsjechische delegatie maakte een vreemde indruk. Hij veroordeelde de contrarevolutie, maar op de vraag hoe aan de ontstane situatie het hoofd geboden kon worden, had hij niets verstandigs te melden. Het was een speech die bol stond van de onwetendheid en die gespeend was van elke realiteitszin. Vanzelfsprekend kon Dubček niet op zijn post blijven, want hij miste het noodzakelijke gezag om orde op zaken te stellen. De Tsjechische bevolking heeft de zekerheid verkregen dat het land op het juiste pad van de socialistische opbouw zou blijven. Dit geschiedt in stevige vriendschap met de Sovjet-Unie en de overige socialistische landen, waarbij de strijd voor de vrede in zijn buitenlands beleid wordt voortgezet.

bron 12

Een fragment uit een televisietoespraak van president Reagan uit 1983:

Wat zou er gebeuren als vrije volken veilig konden leven in de wetenschap dat hun veiligheid niet gebaseerd is op de dreiging van een directe Amerikaanse vergelding om een Sovjetaanval af te schrikken? Wat zou er gebeuren als we strategische intercontinentale raketten zouden kunnen onderscheppen en vernietigen voordat ze ons grondgebied of dat van onze bondgenoten raken? Ik weet dat dit een formidabele technische opgave is (...). Toch is de huidige technologie zover, dat het redelijk is dat wij hiermee beginnen.